

DEMOKRACIJA

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Piazzutta 18
Cena: Posamezna št. L. 15.-
Naročnina: Mesečna L. 65.-
Za izdajstvo mesečno L. 95.-
Pošt. č. 6. št. 9-18127

Leto II. - Štev. 39

Gorica - Trst, 24. septembra 1948

Izhaja vsak petek

Tako se ne dela

Brez pridržkov in z veliko jasnostjo so odgovorni krogi sedanje demokratične Italije: načelnik vlade De Gasperi, min. podpredsednik Piccioni, prof. Salvini, prefekt Palamara in drugi izjavili, da bo slovenska manjšina dobila vse pravice, ki so potrebne, da bo lahko razvijala svoje samobitno narodno življenje. Naj navedemo samo besede, ki jih je na velikem shodu v Gorici dne 11. aprila t. l. izrekel tedanji generalni tajnik demokratične stranke, sedanji min. podpredsednik dr. Piccioni:

»Mirovna pogodba, naša ustava in krščanska načela, ki jih stranka zastopa, nam narekujejo, da bomo dali slovenski narodni manjšini vse pravice, ki ji pritičejo.«

Kot zavedni demokrati smo ta zagotovila sprejeli z iskrenim zadoščenjem na znanje: v nas so ponovno potrdila uverjenje, da je doba nasilnega fašizma res zatonila in smo stopili v obdobje prave demokracije. Teh moških besed pa nismo bili samo veseli, temveč smo jim tudi verjeli in jim zaupali. V zadnjih tednih sta pa naša vera in zaupanje doživela močno pretrse. Iz temnega podzemlja so se začeli oglašati sovražni glasovi, ki ogrožajo bistvene temelje našega slovenskega šolstva. Na vodilno mesto slovenskega goriškega šolstva se skuša spraviti oseba, ki slovenskega jezika ne zna, ne obvlada. Z naših slovenskih šol se hoče zopet odpočitati stare, prežkušane učitelje in učiteljice, ki jih je divji fašizem pregnal v notranjost države, a so se po vzpostavitvi slovenskega šolstva po Zav. voj. upravi, ki je hotela težko krivico popraviti, vrnil v domače kraje kot edino usposobljeni šolniki za naše šole. Z licemerskim formalizmom naj se s slovenskih šol odstranijo sposobni slovenski vzgojitelji, na njihova mesta naj pa pridejo moči, ki se radi fašističnega režima, v katerem je bila slovenska beseda prekleta, niso naučile svojega materinega jezika in je bila radi nasilja strta njihova narodna zavest. Na ta način bi se slovenske šole zmaličile in izpridile ter v doglednem času ubile.

Ali niso to vprav satanske nakane? S takim postopanjem se bega mirno slovensko prebivalstvo, draži že itak razvnete duhove in ustvarja novo razburjenje. Ali je po tolikih letih gorja, trpljenja, krivice in razdejanja to potrebno? Ali se tako ustvarja pomiritev dežele in se polagajo temelji sožitja, ki je v željah vseh poštenih Slovencev in Italijanov?

Tako delo ni pošteno in je obojestransko škodljivo. Naj merodajni krogi napravijo temu podtalnemu hujskanju konec in naj z odločnimi ukrepi in zakoni dajo slovenskemu šolstvu take temelje, da se bo brez pretresljajev plodno razvijalo v dosegu kulturnih namerov, zaradi katerih je bilo ustanovljeno. Nesreč je naša pretrpinčena, s solzami in krvjo prepojena zemlja, doživela že dovolj.

Novo dejanje v igri za Trst

Novica, da je na sporedu sedanja zasedanja skupščine Združenih narodov tudi imenovanje guvernerja za Svobodno tržaško ozemlje, je vzbudila dosti presenečenja v Trstu, še več pa najbrž zunaj Trsta. V izjavi, s katero so se marca letos Anglija, Francija in Amerika zavzele za vrnitev Trsta Italiji, je namreč marsikdo videl končno in nepreklicno stališče teh držav do tržaškega vprašanja.

Kdor sodi tako, se ne zaveda važne resnice, ki jo je — na veliko jezo italijanskih sovinitstev — zapisal sredi avgusta letos milanski »Corriere della Sera«, ko je dejal:

»Kakor Sovjete tako tudi zahodne zveznice zanima Trst samo v toliko, v kolikor bi dodelitev tega mesta ob Jadranu temu ali onemu pomagala ojačiti eno ali drugo diplomatsko in vojaško fronto.«

V tej luči — v luči dveh današnjih front — je treba gledati vsa politiko vesil glede Trsta; torej tudi marčni predlog o vrnitvi STO-ja Italiji.

Ta predlog je bil propagandna in taktična poteza Zahoda v mrzli vojni s Sovjeti. Z njim so Anglija, Francija in Amerika hotele ojačiti italijansko protikomunistično fronto pri volitvah 18. aprila, hkratu pa vohititi Sovjete, ki so z enakim predlogom nameravali pomagati Komunistični partiji Italije.

Od marca dalje se je zgodilo dosti stvari, ki so zahodnim zaveznikom narekemale, da zaradi lastnih koristi te najnovejši načrti glede Trsta spremene, ali jih pa vsaj ne izvedejo.

Vzroki spremenjenega stališča

Poglavitni dogodki, ki so zahodne države, zlasti Ameriko, privlekli do spremembe v stališču glede bodoče usode Trsta, so bili: Titov odpad od Kominforma ter od boljševiškega bloka; vedno ostrejši spor in vedno manjša možnost za sporazum med Sovjeti in Zahodom, odpor velikega dela prebivalstva na STO-ju proti vrnitvi ozemlja Italiji in razočaranje ter nezaupanje, ki bi ga takšna kršitev veljavnih pogodb vzbudila pri že itak nezaupljivih in nad Zahodom razočaranih narodih onstran železnega zastora.

S Titovim uporom proti Moskvi se je med vzhodnim in zahodnim blokom začel boj za Jugoslavijo. Ta ima zaradi svoje zemljepisne in strategične lege danes tak — ali pa še večji vojaški in politični pomen kakor Španija in Italija.

Zaradi tega je njena opredelitev danes zahodnim demokratičnim blokom moč važna. Če bi se Tito odkrito odločil za Zahod, ali pa če bi ostal samo pri vlogi nekakega drugega, rdečega, Franca — v vsakem primeru se to pravi, da bi se železni zastor premaknil ob Jadranu na črto Donava — Vardar.

Končni odpad Jugoslavije od vzhodnega bloka, zlasti pa njena morebitna jasna opredelitev za Zahod, bi pomenila za Sovjete tako hudo izgubo, da bi po sodbi angleških političnih krogov morala že to dejstvo samo po sebi v marsičem odločilo sedanji spor med Ameriko in njimi v Evropi. Ni treba posebej omenjati posledic, ki bi jih namreč to imelo za več boljševiški podložniški tabor in ki se v njem kažejo bolj ali manj jasno že zdaj.

Mnenje dveh listov

Zaradi tega — spet navajamo »Corriere della Sera«, — bi bili Amerikanci in Angleži pripravljeno dati Titu kar koli, samo da Jugoslavijo pridobe zase.

Z drugimi besedami, Angleži in Amerikanci ne bi storili ničesar, s čimer bi odtegnili Titu od Zahoda ter ga vrgli spet v vzhodni blok.

Da je Tito zaradi notranjepolitičnih razmer glede Trsta sila občutljiv in da je iz njega naredil skoraj osebno vprašanje, pričajo vsi dogodki od maja 1945 dalje. Trst je bil, kakor vidimo iz dopisovanja med Titom in Stalinom, tudi eden izmed vzrokov, zaradi katerih je jugoslovanski diktator pretrgal z Moskvo.

Te trditve potrjuje n. pr. stališče drugega najuglednejšega in najbolj vplivnega angleškega lista, »Manchester Guardian«, ki je 15. avgusta letos zapisal:

»Varnostni svet organizacije združenih narodov bi storil pametno, če bi tržaško vprašanje preučil prav od začetka, in sicer v luči novega položaja, ki je nastal s sporom med Titom in med Kominformom. Treba je začeti z imenovanjem guvernerja ter z uveljavitvijo statuta za Svobodno tržaško ozemlje.«

Dvojna vloga Trsta

V vedno hujšem sporu med zahodnimi silami in Sovjeti, to je med totalitarizmom in demokracijo, igra svobodni Trst dvojno vlogo: politično in vojaško.

Politična vloga je; kakor smo na tem mestu zapisali pred nekaj meseci v uvodniku »Strah pred Trstom« — v tem, da je Trst za vse narode onkraj železnega zastora svetilnik svobode in žarišče, iz katerega prodira pohujšanje v totalitaristični tabor. Posebno pomembno je pri tem dejstvo, da samo na Tržaškem ozemlju živi del enaga izmed zaslužnih narodov, ki se tukaj v svobodi lahko pripravljajo na novo bodočnost. S tem budi upanje ter kaže pot lastnim podjarmljenim rojakom, pa tudi vsem drugim nesrečnim narodom na oni strani.

Vojaška vloga Trsta je razvidna že iz bežnega pogleda na zemljevid. Amerika danes ne le drži, marveč mrzlično ojačuje vse svoje postojanke v Evropi.

Trst je nadvse važen člen v tej ameriški obrambi, ker predstavlja zvezno postojanko med črto, ki teče po zasedeni Nemčiji in Avstriji, ter med Sredozemljem, ki ga obvladuje ameriško brodogradništvo. Odrči se tej postojanki, bi pomenilo odpreti vrata v ves zahodni in sredozemski obrambni sistem.

O škodljivih posledicah, ki bi jih za ugled Zahoda, zlasti pa za vero v ameriško demokracijo, imela tukaj in na oni strani železnega zastora vsaka druga rešitev, kakor pa samostojno in po možnosti razširjeno Tržaško ozemlje kot edini sposobni in dejanski posrednik in pomirjevalec med Italijo in Balkanom — o tem smo v našem listu že obširno razpravljali.

Vsa ta dejstva so povzročila, da so zadnje mesece na Zahodu povsem potihnili glasovi o vrnitvi Trsta Italiji.

Nehalo se je tudi govorjenje, da Trst v sedanji obliki gospodarsko ni sposoben življenja, s čimer so nekateri najbolj zagovarjali vrnitev STO-ja Italiji — ko da ne bi bilo že ob njegovi ustanovitvi jasno, da je gospodarska

bodočnost Trsta zagotovljena samo v smotrni povezavi z njegovim naravnim zaledjem.

Dejanski dokazi

Značilno za to novo razpoloženje je bil sklep, da Trst navzlic njegovim uradni, mirovni pogodbi nasprotujoči povezanosti z italijanskim gospodarstvom, vključijo v Marshallov načrt kot samostojno državo. Ta sklep se že v vsem obsegu izvaja.

To razpoloženje je dobilo izraž za tudi v bolj ali manj uradnih izjavah v Ameriki in drugod, da o pisanju tiska ne govorimo.

Od teh izjav navajamo tukaj dve.

Prvo je dal nekako tedaj, ko je izbruhnil spor med Titom in Kominformom, gotovo največji ameriški strokovnjak za tržaško vprašanje, polkovnik Bowman, v Washingtonu, in to šele po letu dni, ko je zapustil službeno mesto v Trstu. Bowman je dejal med drugim:

Narodnostno in kulturno spada Trst k Italiji, dasi je po drugi strani prav tako gotovo, da ga njegov gospodarski položaj in njegova nedvoumna usoda veže na Avstrijo, kateri so ga vzeli.

Ne gre pozabiti, da je Svobodno tržaško ozemlje pravno nova, ločena država in da je še zmeraj možno, da bo mirovna pogodba izvedena v sedanji obliki.

Če se bo to zgodilo; če bo novi guverner res velik in spreten mož in zlasti, če bodo sosedje pripravljeno sodelovati, postane Svobodno tržaško ozemlje lahko eno najpomembnejših zgodovinskih dejstev sedanje dobe, prvo stvarno, trdno in odgovorno dejanje Združenih narodov.

Če bo tako, potem tržaška zadeva ne bo ostala zgolj krajevni primer, marveč se bo sčasoma spremenila v sad tistih načel, ki naj vzdolž črte, ki teče od Stettina na jug odločijo ali se Vzhod in Zahod lahko srečujeta ter se v nekem oziru spajata v sodelovanje za boljše in zadovoljnejšo bodočnost sveta.

Ako bo to mogoče, potem bo Svobodno tržaško ozemlje prvi sad zedinjenja ter svetel simbol nove dobe na svetu. Prvorojenec Združenih narodov je res šibak. Toda lahko se bo razvil v lepo žensko, če ga bodo varovali, ga dobro hranili ter z ljubeznijo negovali.

»Mi, ki smo skrbeli zanj med najhujšo otroško boleznijo, še vedno upamo, da bo lahko Trst živel, in tega upanja ne gojimo samo iz goli ljubezni do njega. Tu igrajo vlogo tudi dejstva, ki so v današnjem dogajanju dosti pomembnejša.«

Tako polkovnik Bowman.

Drugo izjavo je za prvo obletnico Svobodnega tržaškega ozemlja dal angleški vrhovni poveljnik v Trstu, general T.S. Airey, do sedaj v svojih uradnih poročilih navdušeni zagovornik vrnitve STO-ja Italiji. Priobčil jo je vodilni, skoraj poluradni angleški dnevnik, londonski »Times«, z molčal pa jo je seveda ves tržaški italijanski in komunistični tisk.

Za dvojezične izkaznice

Zahtevamo, da se izdajo na Svobodnem tržaškem ozemlju za vse prebivalstvo dvojezične, italijanske in slovenske izkaznice. Ta naša zahteva je zakonita in upravičena. Odklanjamo dvojno postopanje, ki zapostavlja Slovence in Slovane nasproti Italijanom. Zato pozivamo vse Slovence, Hrvate in Srbe, da naj do novega navedila ne sprejemajo nikler nikakih novih izkaznic in naj počakajo. Ne smemo pustiti, da bi nam pritisnili žig državljanov druge vrste. Zakon mora biti za vse enak.

(To izjavo vrhovnega predstavnika zavezniških oblasti sta z molčali celo obe tržaški zavezniški radijski postaji, med tem, ko je Trst l. obsežno poročal o nič kaj veličastni poti tržaških iredentistov v Rim! Kako je kaj takega mogoče, naj razmišljajo prizadeti.)

General Airey danes sodi, da si rešitve tržaškega vprašanja ni moči misliti brez splošne evropske ureditve. Šele ko bi dosegli to, bi tržaško vprašanje ne povzročalo dosti težav.

Poglavitni problem v Trstu, je dejal general Airey, ni vojaški, ne gospodarski, marveč bistveno narodnosti. Le pod pogojem, da pravično rešijo vprašanje razmeroma šibke manjšine, bi Italijani bili upravičeni dobiti nazaj vse Svobodno ozemlje...

Za zdaj bo ZVU opravljala svojo nalogo naprej, kakor to določa mirovna pogodba, in v skladu z načeli Haaske konvencije.

Glede gospodarskih težav je gen. Airey dejal, da se bo Trst zdaj moral pripraviti za »racionalizacijsko« obdobje obnove. Ker je Svobodno ozemlje bilo sprejeto za članico v Organizaciji za evropsko gospodarsko sodelovanje, so izgledi za bodoče konvencionalno dosti ugodnejši...

Kdor je bral dosedanja poročila omenjenega zavezniškega dostojanstvenika, bo lahko opazil nekatere bolj ali manj bistvene spremembe v njegovem stališču. Ni čuda, da so to njegovo izjavo nekateri tako temeljito prezrli.

Nič ne vemo, kakšno priporočilo bo glede Trsta dala Varnostnemu svetu sedanja glavna skupščina Združenih narodov v Parizu. Skupščina namreč ne more nič odločiti, marveč velesilam samo takšno ali drugačno rešitev priporočati.

Naše stališče — nespremenjeno

Za nas je ob vsem navedenem jasno, da zadnji razvoj svetovne politike podpira tisto stališče, ki ga mi glede Trsta zavzemamo zaradi koristi in pravic svojega ljudstva; zaradi miru na tem delu Evrope in zaradi složne in lepše bodočnosti vseh narodov, katerim svobodni Trst lahko v tako veliki in odločujoči meri služi.

To naše stališče ostaja pri vsej spremenljivosti ter enodnevnosti svetovne politike tudi ob novem dejanju v igri za Trst tisto, ki ga je na openskem zborovanju povedal predsednik Slovenske demokratične zveze, ko je dejal:

»Komu od dveh pretendentov dati Svobodno tržaško ozemlje? Njegovemu zaledju ali Italiji? Mi smo mnenja, da bi bilo bolj pravično, razširiti STO s tem, da odstopta Jugoslavija in Italija vsaka del ozemlja Julijske Krajine STO-ju, kakor ukiniti to samostojno ozemlje ter vreči zopet med Italijo in Jugoslavijo iskro prepira in sovraštva. Zato je Slovenska demokratična zveza za ohranitev STO-ja in proti temu, da bi se priključilo to ozemlje neki drugi državi, pa naj bo to Italiji ali Jugoslaviji. To povemo pred vsem svetom, ker smo prepričani, da je to edino prava in možna rešitev tržaškega vprašanja.«

Od srede do srede

16. SEPTEMBRA: Sovjetska zveza noče ne vojne, ne miru, marveč zmešnjavo, je izjavil uspravnik za evropsko gospodarsko sodelovanje Hoffman. — Načelnik ameriškega odposlanstva v Grčiji, Griswold, je odstopil. — V Washingtonu uradno zanikuje poročila o sestankih med Titom in ameriški zastopniki na Brionih, češ da so med državami, ki imajo redne diplomatske zveze, taki sestanki nepotrebni. — Nov val aretacij protikomunistov na Češkem. — Moskovska »Pravda« napada glavne tajnika Združenih narodov Lieja, češ da je hlapec angloameriškega imperializma. — Markos znova ponuja grški vladi »časten mir«. Vlada pa zahteva, da njegove tolpe odlože orožje. — Češka policija je zaprla 140 Jugoslovancev, Titovih privrženecv.

17. SEPTEMBRA: Novi spopadi med komunisti ter nekomunisti v Berlinu. — Francoski komunisti so prvič poskusili razbiti neko zborovanje generala De Gaullea, katerega cilj je, kakor je izjavil generalov brat v New Yorku, dati Franciji demokratični in socialni red, kakor ga imajo Združene države. — Tržaški državni so iz sredstev Marshallovega načrta nakazali 1.100.000 dolarjev (blizu 700 milijonov lir). — Konec sovražnosti med Hajderabatom in Indijo po 109 urah hajderabadskega odpora. — Odstop 15 prvakov češke sokolske organizacije zaradi vladnih ukrepov proti njej. — Sovjeti nameravajo novo izraelsko državo izkoristiti za svoje namene na Bližnjem Vzhodu, opozarja Anglijo poveljnik arabske legije Glubb paša. — Važni razgovori o ojačitvi angleške obrambe v Londonu. — Judovski teroristi so v Jeruzalemu ubili grofa Bernadotta, uradnega posredovalca Združenih narodov za mir med Judi in Arabci. — Poročila o neredih, stavkah in protivladnih demonstracijah v čeških industrijskih središčih. — Čehi zavračajo vse Titove proteste zaradi nedavnih aretacij jugoslovanskih državljanov v Pragi. — Romunska rdeča vlada je zapovedala zapreti vse katoliške cerkve v Bukarešti.

18. SEPTEMBRA: Začenja se četrti mesec sovjetske zapore nad Berlinom. Ameriška in angleška letala so potokla ta dan vse rekorde, ko so prepeljala v Berlin samo premoža za čez 8000 ton. — V Parizu je izšla prva številka glasila čeških emigrantov »Svobodna bodočnost«. — Notranji položaj v Jugoslaviji je zelo napet in odnošaji med njo in Madžarsko so se po Titovi krivdi jako poslabšali, je izjavil predsednik madžarske vlade Dinnyes. — Enajsti sestanek med zastopniki zahodnih držav in sovjetskim zunanjim ministrom Molotovim v Moskvi. — Izredno zasedanje Varnostnega sveta Združenih narodov zaradi umora grofa Bernadotta. — Hude protikomunistične demonstracije v Palestini iz istega vzroka. — Krvasi spopadi med pristaši generala De Gaullea in komunisti v Grenobleu. — 4 člani jugoslovanskega poslanstva v Varšavi so s posebno spomenico obsodili Tita in njegovo politiko.

19. SEPTEMBRA: Zaskrbljenost med palestinskimi Judi zaradi morebitnih posledic umora grofa Bernadotta. — Francoska vlada je odklonila vizum vsem Titovim časnikarjem, ki bi radi šli na zasedanje zbora Združenih narodov. — Začetek komunistične

Od srede
do srede

nega upora na Javi, v novi indonezijski republiki. — Bivši predsednik madžarske vlade in vodja madžarskih kmetov Nagy je dopotoval v Turčijo, kjer bo ustanovil mednarodno organizacijo za boj proti komunizmu na Balkanu in v Srednji Evropi.

20. SEPTEMBRA: Pri včerajšnjih volitvah na Svedskem so komunisti izgubili polovico dosežanih poslanskih mest. — Strogi ukrepi izraelske vlade proti teroristom iz Sternove tolpe, ki so ubili Bernadotta. — Sovjeti sporočajo, da nameravajo umakniti svoje čete s Koreje. — Sovjetski list »Bolševik« objavlja hude napade na Tita in jugoslovansko partijo. — Napovedi o čiščenju v poljski socialistični stranki, ki se še ni odločila za združitve s komunisti. — Svedska zavrača sovjetska poročila, da bi bila sklenila vojaško zvezo z USA. — Sestanek zunanjih ministrov zahodnih držav v Parizu zaradi Berlina. — Začetek komunistične razstave, posvečene žrtvam fašizma, v Berlinu. Nemški komunisti so na prvo mesto med temi žrtvami postavili pokojnega jugoslovanskega kralja Aleksandra I, kar je silovito razjarilo beogradske »Borbo«. — Amerika, Anglija in Francija so protestirale pri Albaniji zaradi podpiranja Markosovih tolp.

21. SEPTEMBRA: Poglavarji arabskih držav zavračajo Bernadottov načrt o delitvi Palestine. — Za predsednika glavne skupščine Združenih narodov v Parizu so izvolili avstralskega zunanjega ministra Ewatta. — Ameriške čete se bodo umaknile s Koreje, ko bo to sklenila skupščina OZN, izjavlja ameriško zunanje ministrstvo. — Zastopniki zahodnih držav, ki so se pogajali s Stalinom in Molotovom v Moskvi, so bili poklicani v Pariz. — Ameriška vlada odklanja ustanovitev sredozemske obrambne zveze, za katero se zavzema Turčija. — Španija in Portugalska sta za deset let podaljšali prijateljsko in nenapadno pogodbo iz leta 1939. — Drugi sestanek zunanjih ministrov treh zahodnih velesil v Parizu. — Češka vlada zahteva, naj ji Francija izroči njenega bivšega zastopnika pri Združenih narodih, Papaneka, ki od februarja dalje hudo obkoljuje sedanji češki režim. — Za predsednika političnega odbora na skupščini OZN, ki bo obravnavala vprašanje o imenovanju guvernerja za Trst, je bil izvoljen belgijski zunanji minister Spaak. — Avstralija izjavlja, da je pripravljena sprejeti neomejeno število beguncev iz Evrope.

22. SEPTEMBRA: Francija sporoča, da bo oktobra združila svoje zasedbeno področje v Nemčiji z anglo-ameriško zono. — Sovjetska zveza atomsko bombe nima, ker zahodni znanstveniki in vojaški strokovnjaki daleč prekašajo sovjetske, je izjavil kanadski general Mc. Naughton. — Kominformistični begunci iz Jugoslavije so v Sofiji razbili dom Titove ljudske fronte. — Bolgarija je odpovedala sporazum s Titom, po katerem bi makedonsko manjšino v Bolgariji morali smatrati za jugoslovansko manjšino. — Moskovski radio hudo napada delo skupščine OZN v Parizu, ker ni bil noben zastopnik držav sovjetskega bloka izvoljen nikamor. — Vsi jugoslovanski vojniki in učitelji so odpotovali iz ČSR. — Tito in Bolgarija uradno izjavljata, da ne priznavata balkanske komisije Združenih narodov, ki bo v Parizu poročala o podpori Jugoslavije, Bolgarije in Albanije Markosu. — Dr. Beneš so umorili komunistični agenti, trdi pokojnikov vnuk, bivši češki konzul v San Francisku. — Poglavar bolgarske pravoslavne cerkve, patriarh Štefan, je odstopil zaradi spora s sedanjo rdečo vlado.

LOPOVSKA ZAROTA

V uvodnem članku govorimo o zlonamernih manevrih, ki jih šovinistično laško podzemlje vodi proti slovenskemu šolstvu na Goriškem. Ta članek še ni bil postavljen, ko smo zvedeli za lopovščino, ki so jo nestrpni italijanski krogi zakrivali proti slov. ljudski šoli v ulici Sv. Frančiška v Trstu. V sredo 22. t. m. je bilo na osnovni šoli v ulici Sv. Frančiška vpisovanje otrok v prvi razred. Ko so učitelji prišli tja, da bi z delom pričeli, je bila šola zaprta, na vratih je bil pa v italijanščini pisan listek, ki je naznanjal staršem, da se vpisovanje vrši na ljudski šoli v ulici Giotto, ki seveda ni slovenska. Kljub odločni in ponovni zahtevi ni bilo mogoče dobiti ključev od šole v ul. Sv. Frančiška. Matere, ki so prišle s svojimi šoloobveznimi otroki na vpisovanje, so se zgražale nad šovinistično lopovščino in zahtevale, naj učitelji vpišejo njihove otroke kar na ulici. In učitelji so se zahtevi razjarjenih in užaljenih mater vdali.

Zaradi lopovskega početja italijanskih izzivačev in nestrpnih smo tako doživeli v Trstu 22. sept. kulturni škandal, da se je v središču mesta vpisovanje slovenskih otrok v prvi razred vršilo na

javni cesti.

Ko smo pisali o zlobnem licemerstvu, ki se ga izkuša izvesti v Gorici, smo hoteli ohraniti hladno kri in smo se mirno obrnili na odgovorne činitelje, naj zadevo pošteno uredijo. Z žalostjo ugotavljamo, da smo se motili. Nezaslišani dogodek v ulici Sv. Frančiška v Trstu razkrinjuje vso zločinsko igro celokupnega italijanskega šovinizma. Jasno je, da so tržaški in goriški ital. zagrizeni tesno povezani, obe hujškaški podzemlja manevrirata pod enotno komando. O tem pričajo pogosti obiski Leginih zastopnikov ter stružena in razkačena gonja proti slovenskemu šolstvu na Goriškem in Tržaškem, ki je bila po načrtu z večjo roko dirigirana ter je razgalila skoro istočasno v Gorici in v Trstu svoje ogabne namene. Ne gre samo za okrnjenje našega šolstva, smo že dalje, smo že na potu, ki pelje v fašistične metode: od zapiranja do požigania šol je samo kratek korak. Vendar nas to nič ne plaši. V borbi za svoje pravice ne bomo odnehali in si jih bomo znali pridobiti pa če se šovinistična podzemlja zaradi onemogle jeze zaduše v lastnem strupu.

POLITIČNI OBZORNİK

Naloga bližnje skupščine Organizacije združenih narodov (OZN)

21. septembra se je v Parizu začela tretja redna plenarna skupščina Organizacije združenih narodov. To bo morda doslej najvažnejša seja v kratki zgodovini te ustanove.

Poročilo glavnega tajnika ONU, pravi da se bodo pariškega zasedanja udeležili zastopniki 58 držav. Iz poročila so tudi že razvidne težave, katerim bo to zasedanje skušalo biti kos, in naloge, o katerih lahko trdimo, da so o grobne.

Spored dela, ki ga bo morala OZN v treh mesecih opraviti, našteva vsega šestdeset vprašanj, katera bodo obravnavali. Od teh šestdeset vprašanj jih je petdeset važnih. V njih je obseženo vse, kar danes povzroča nemir, nezadovoljstvo in spore na svetu.

Poleg drugega bodo zastopniki omenjenih 58 držav obravnavali: grško vprašanje, palestinski spor, položaj v Indoneziji, ozadja februarjskega državnega udara na Češkoslovaškem, spor med Indijo in Pakistanom, imenovanje guvernerja za Svobodno tržaško ozemlje, nadzorstvo nad atomsko silo, sprejem novih članic v OZN, spremembo volivnega postopka v Varnostnem svetu, vprašanje njenega vojaškega odbora in njegovih nalog, svobodo obveščanja, vprašanje Francove Španije, volitev treh novih članov Varnostnega sveta, šestih novih članov socialnega in gospodarskega sveta, poročilo balkanske komisije ONU o poseganju Bolgarije, Albanije in Titove Jugoslavije v grški spor itd.

Uspeh ali neuspeh o teh in drugih vprašanjih, ki so na sporedu, je odvisen od tega, ali se bodo o njih mogli sporazumeti zastopniki petih velesil, ki imajo pravico veta. Pozornost vseh zastopnikov se bo osredotočala po vsej priliki na vprašanje veta, na

atomsko nadzorstvo in na sprejem novih članov.

Z besedo »veto« označujejo posebno pravico, ki jo imajo zastopniki Amerike, Anglije, Francije, Kitajske in Sovjetske zveze v Varnostnem svetu. Ta pravica je v tem, da ne more v Varnostnem svetu biti sprejet noben sklep, ki se tiče kakega bistvenega vprašanja, ako samo ena od teh petih velesil glasuje proti njemu.

Na pariškem zasedanju Organizacije gre za to, da bi sprejeli predlog, ki uporabo te posebne pravice petih velesil precej omejuje. Pokazalo se je namreč, da so Sovjeti pravico veta v Varnostnem svetu dosledno izkoriščali za to, da so preprečevali ne le rešitve, marveč pogosto celo razpravo o najbolj perečih vprašanjih. S tem so Sovjeti uspešno delo Varnostnega sveta docela onemogočili.

Varnostni svet lahko sprejme vsega osemindvajset sklepov, ki ebsegajo vse mogoče odločitve: od volitve predsednika Sveta do razglasitve sankcij in uporabe obojestrane sile proti državi, ki je koga napadla. Novi predlog te sklepe deli na bistvene, manj bistvene in take, ki se tičejo zgolj postopka pri poslovanju.

Glede sklepov o postopku, ki jih je 36. bi po tem predlogu pravica veta nič več ne veljala in bi jih torej nobene velesila ne mogla preprečiti zgolj s tem, da bi rekla ne.

Za enaindvajset drugih sklepov, ki veljajo mirni poravnavi raznih sporov, predlog določa, da so sprejeti, če glasuje zanje sedem članov sveta od enajstih, kolikor je vseh. Za ostale je potrebna soglasnost in glede njih naj bi pravica veta ostala še naprej.

Trd oreh bo vprašanje o nadzorstvu nad atomsko silo. Nadzorstvena komisija, ki so jo svoj čas imenovali, je naročilo vrnila, ker Sovjeti niso pod nobenim pogojem hoteli privoliti z zahtevo, da morajo vse države, ki se bavijo z

raziskavanjem in izkoriščanjem atomske energije, dovoliti, da komisija nadzoruje to delo na kraju samem. Brez tega bi namreč vsako uspešno nadzorstvo bilo samo na papirju.

Hud boj se bo razvil tudi pri sprejemanju morebitnih članic Organizacije. Tu imata vzhodna in zahodna skupina vsaka vrsto kandidatov, katerih sprejem bi ojačil glasovalne postojanke enega ali drugega bloka.

Sovjeti so ves čas zahtevali, da je treba sprejeti obe skupini kandidatov v celoti ali pa nič. Spor glede tega je šel tako daleč, da so morali zadevo dati v rešitev mednarodnemu sodišču v Haagu.

To je odločilo, da je edini pogoj za pripustitev novih članov tisti, ki ga vsebuje že ustava Organizacije Združenih Narodov — namreč, da mora država, ki se poteguje za sprejem, biti miroljubna, pripravljena sprejeti obveznosti, ki jih članstvo nalaga, ter sposobna, da jih bo izpolnjevala. Dalje je sodišče razsodilo, da nobena država ne sme glede sprejema nove članice postaviti pogoja, da bo glasovala za sprejem le, če sprejmejo tudi državo, ki jo za članstvo predlaga ona.

Zdaj je vse odvisno od tega, kakšno stališče bodo zavzeli Sovjeti in njihovi podložniki — ali bodo prišli v Pariz samo za to, da iz skupščine naredijo mogočen zvočnik za svojo propagando, ali pa da složno z drugimi članicami skušajo čim več prispevati k uresničenju velikih ciljev, ki si jih je Organizacija Združenih Narodov zastavila.

Beg na Zahod

Po uradnih podatkih ameriških zasedbenih oblasti v Nemčiji je v zadnjih dvanajstih mesecih pobegnilo na ameriško področje nad 13.000 sovjetskih vojakov in častnikov. Od tega je častnikov nekaj nad 4000, med njimi dva generala, eden celo od štaba maršala Sokolovskega, sovjetskega vrhovnega poveljnika v Nemčiji. Navadnih vojakov je kakih 6000, 3000 pa uradnikov in nameščencev sovjetske vojaške uprave.

Več kakor verjetno je, da so te številke prenižke, ker obsegajo samo tiste begunce, ki so se ameriškim oblastem javili. Gotovo je še dosti več sovjetskih vojakov in civilistov prišlo na skrivaj čez mejo ter se porazgubilo med množicami beguncev po Nemčiji.

Vrh tega je treba poudariti, da te številke veljajo samo za tiste, ki so pobegnili na ameriško zasedbeno področje. Ni moči zvedeti podatkov za angleško zono. Gotovo je pa vsaj toliko Rusov v tem času bežalo na angleško stran, ker je položaj tam zanje bolj varen.

Ameriške oblasti so namreč dolgo časa po vojni vse sovjetske dezertarje vračale Sovjetom in sicer po sporazumu, ki so ga sklenili takoj maja 1945. Biti vrnjem je pomenilo za vsakogar zanesljivo smrt. Ni dvoma, da tisti, ki se pripravljajo na pobeg, vedo, kaj jih najbrž čaka. Če kljub temu tvegajo vse, morajo imeti za to dovolj hude razloge.

Zdaj se tudi Amerikanci tega sporazuma več ne drže, razen če bi Sovjeti poslali za vsakega begunca natančne podatke ter točno povedali, kje bi ga bilo moči najti. Tega pa seveda po navadi ne morejo.

In tako se dogaja, da pobegne samo na ameriško zasedbeno področje vsak mesec nad tisoč rdečih vojakov, častnikov in uslužbencev sovjetske vojne uprave.

Ti ljudje dobro vedo, da

bodo na mestu ustreljeni, če jih na begu zasačijo. Zelo verjetno je, da se bo to tudi zgodilo, zakaj sovjetska tajna policija (MVD) je lova na ljudi vajena. Begunci se tudi zavedajo, da bodo njihove dobine doma trpele zaradi njihovega dejanja. Ne delajo si utvar, kakšno življenje jih čaka v svetu.

In vendar kljub vsemu temu tvegajo skoraj zanesljivo smrt, samo da bi ušli železnim krepkljem boljševiškega sistema. Računajo, da je v letu dni na britansko in na ameriško področje pribežalo vsaj 25.000 takih sovjetskih podložnikov, ki so izbrali svobodo.

Zavezniške oblasti se zavedajo, da so ti begunci dragocen vir informacij o pravem ustroju in poslovanju sovjetskega reda ter o razpoloženju ljudstva v Sovjetski zvezi. Ne vsi, ker večina je neukih ljudi. Toda med to množico je dosti višjih častnikov, bodisi iz vojske ali iz politične policije, torej ljudi, ki so bili na vodilnih mestih ter imeli vpogled v skoraj vse skrivnosti rdečega režima.

Ne skrunite spomina fašističnih žrtev!

»Messaggero Veneto« je objavil članek, v katerem nedostojno žali spomin bazoviških žrtev Bidoveca, Marušiča, Miloša in Valenčiča, katere imenuje navadne zločince, ki jih je fašistično sodišče pravično sodilo in obsodilo na smrt. Pri tej priliki jim je list naprtil tudi krivdo umora treh Italijanov, poleg Gvida Neri-ja. »Lunedia«, njegov zvesti pajaš najintimnejši prijatelj, kadar gre za blatenje Slovencev, je seveda povzel po njem besedo in izlil nekaj strupa proti našim mučnikom in proti Slovincem sploh.

Na ta način sta se »Messaggero Veneto« in »Lunedia« izdala za prava objokovalca fašizma in porušila, opravičila in overovala vse njegove zločine, proti katerim se je dvignil ves svet in zrušil tiranski nasilniški sistem ter pomel z njegovimi voditelji.

Kako ta dva lažniva kljukca obrekujeta, dokazuje že samo dejstvo, da posebno fašistično sodišče ni niti sodilo niti obsodilo Bidoveca in njegove prijatelje zaradi umora treh Italijanov, ampak samo zaradi bombe, ki so jo bili postavili v tiskarno, kjer so tiskali »Popolo di Trieste«, da uničijo stroje, ki so tiskali dan za dnem najostudnejše laži in sramotjenja Slovencev na slovenskih tleh. Tako je, n.p. »Popolo di Trieste« imenoval Slovence »drekavce« (»stercarci«) in ščuval fašiste proti njim. Jasno je bilo dokazano, da niso imeli Bidovec in njegovi prijatelji drugega namena, kot uničiti stroje, ki so list tiskali. Gvido Neri je le po naključju bil ranjen, ker niso vedeli, da je bil tisti čas v tiskarni, in je potem umrl v bolnici. Za ta zločin, ki ga niso hoteli storiti, bi morali dobiti storilci po italijanskem zakonu največ nekaj let zapore. Toda fašizem je izbral vsako priliko, da je udaril po Slovincih, in je dal usmrtili štiri narodne borec, ki so se istočasno borili za pravice lastnega naroda in zato, da se v Italiji iztrebi režim nasilnežev, ki so pehali tudi italijanski narod v pogubo. Da je to res, pričajo sledeča dejstva: ves kulturni svet se je zgrozil nad krivično obsodbo štirih slovenskih borec in Mussolini sam je moral priznati, da se je ob tisti priliki pokazalo, da je »svet proti fašizmu«. Posebno sodišče v Trstu pa je ugotovilo: da so bili slovenski uporniki povezani z antifašističnim italijanskim udruženjem (Concentrazione antifascista italiana) iz Pariza, ki je pošiljalo potom njihove slovenske organizacije v Italijo tisoče in

A bolj važno je že samo dejstvo, da v mirnem času iz neke vojske beži na nasprotno stran tako ogromno število vojakov. Ta množični beg je bolj zgovorna in bolj pozorna obtožba kakor pa posamezni primeri kakega Kravčenka ali Kosenkine.

Deweyev volivni govor

Dne 19. t. m. je imel republikanski predsedniški kandidat Thomas Dewey prvi važni govor. Poudaril je, da sedanja volivna kampanja ne bo razbila Združenih držav, temveč jih bo nasprotno še bolj združila in jim dala še večjo moč.

Ko je govoril o težavah, ki jih morajo Združene države premagovati, je Dewey dejal, da ni važno, kako nastajajo. »Glavno je — je dejal — da gledajo Američani naravnost pred se in da so odločni v svojih namenih.«

Tisti, ki sovražijo svobodo — je dejal Dewey — kakor tudi vsi naši prijatelji z vseh strani sveta, ki ljubijo svobodo in se opirajo na Združene države za pomoč in prijateljstvo, naj vedo, da pri tej kampanji niti jaz niti republikanska stranka ne bo sejala razdora med našim narodom.

tisoče časopisov, brošur in lepškov v italijanskem jeziku, ki so pozivali k uporabi in borbi proti fašizmu. Še so živi tisti Italijani, ki so ves ta tisk pošiljali iz Pariza, in tudi tisti, ki so vabili slovenske borec, naj nastopijo v notranjosti Italije s terorističnimi akcijami. Tega dejstva, »Messaggero Veneto« in »Lunedia« ne bosta nikoli mogla skriti ali zatajiti. Lahko rečemo, da so se takrat resnični antifašisti, Slovenci in Italijani, borili ramo ob ramo proti fašizmu. »Giustizia e Libertà« je poslala svoje posebne zapornike tudi v Julijsko krajino in dala glas slovenskim borecem, da bo za pomlad 1930. pripravila splošno vstajo italijanskega naroda.

Tu govori zgodovina, gospodje okoli »Messaggero Veneto« in »Lunedia«, ki je vi ne boste nikoli mogli izbrisati in ki niste niti vredni, da bi se z njo ponašali.

Toda do ustaje ni prišlo, ker so Slovenci šli svojo pot v akcijah in borbi in padli v zapore. V jeseni 1930. je odvetnik Re v Milanu izdal mrežo zapornikov organizacije »Giustizia e Libertà« in italijanski antifašisti so bili aretirani.

Slovenci niso hoteli sprejeti vabila, naj bi izvrševali teroristične akcije v notranjosti Italije, Italijani pa so se že sami začeli pripravljati na to. Michele Schirru, Sardinec, je padel v roke policije, ker je on snoval napad na Mussolinija in posebno sodišče ga je obsodilo na smrt. Bovone ravno tako. In mnogi drugi, ki jih italijanski narod časti kot mučnike, žrtve fašizma!

Kje ste bili takrat vi, gospodje okoli »Messaggero Veneto« in »Lunedia«?

Ce so zločini Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič, so zločini tudi Michele Schirru, Bovone in drugi Italijani. V zaporih in pred puškami na moriščih se pravi in resnični borci tudi različnih narodnostnih stremljenj dobro razumevajo med seboj, ker jim je cilj eden in isti: pravica. Zmaga pravice nad krivico, zmaga svetlobe nad temo, zmaga ljubezni nad srdom in sovraštvom.

Da, gospodje okoli »Messaggero Veneto« in »Lunedia«: Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so padli za osvoboditev lastne domovine in so zmagali, ker je zgodovina pokazala, da so imeli prav, ker je mirovna pogodba sankcionirala to, kar so oni hoteli in ljubili. Vi pa greste naprej z lažjo in sovraštvom, zato ne boste zmagali.

G O S P O D A R S T V O

EVROPSKI OBNOVITVENI NAČRT

Iz številnih evropskih dežel že prihajajo poročila o prvih uspešnih široko zasnovanih načrtih ameriške gospodarske pomoči Evropi, ki ga poznamo pod imenom Marshallov načrt ali kot se uradno imenuje: Evropski obnovitveni načrt. Potrebno je, da poudarimo, da je poudarek na besedi »obnovitveni«. Ker si marsikdo gotovo ni še na jasnem, kaj je v svojem bistvu ta načrt in kako ga izvajajo, naj omenimo nekaj podrobnosti. Saj bo ta gospodarski načrt utegnil biti neposredne ali posredne koristi tudi za nas Slovence, ki živimo na Svobodnem tržaškem ozemlju, v goriški pokrajini ali na Koroskem.

Evropski obnovitveni načrt je treba razlikovati od dosedanjih mednarodnih ali ameriških pomožnih akcij, kot so to bile n. pr. UNRRA in tako imenovana Post UNRRA. Evropski obnovitveni načrt nima samo namena pomagati pomoči potrebnim Evropejcem s hrano, z obleko, z zdravili, itd., temveč ima za cilj predvsem poživljenje evropskega gospodarstva. Američani so se odločili pomagati Evropi, da se gospodarstvo vzpostavi najkasneje do sredine leta 1952. Ako bo evropsko gospodarstvo spet v polni meri vršilo svojo nalogo, Evropi ne bo več potrebno sprejemati pomoči v obliki darov.

Evropski obnovitveni načrt je morda doslej največji gospodarski podvig na svetu in zato je naravno, da je za zagotovitev uspešnega in točnega izvajanja tega načrta potrebna obširna in razčlenjena mednarodna organizacija. Poglejmo si nekoliko, kako ta organizacija posluje.

Ko je v juniju 1947. ameriški zunanji minister Marshall prvi omemil ameriško pripravljenost pomagati Evropi, so evropski narodi in vlade radostno sprejeli ponujeno roko. Že julija 1947. so sklicali konferenco zastopnikov vseh zainteresiranih narodov v Parizu in iz te konference je izšla prva evropska organizacija Marshallovega načrta, tako imenovana O.E.E.C., kar pomeni »Organizacija evropskega gospodarskega sodelovanja«.

Kot je znano so bili na to konferenco o evropskem gospodarskem sodelovanju povabili tudi Sovjetsko zvezo in njene satelite. Sovjetska zveza je ponudbo odklonila in prisilila tudi vse svoje satelite, da se odrečejo ameriški pomoči. Nekatere vzhodno evropske države so, kot se vsi že

dobro spominjamo, le težko in proti svoji volji povabilo odklonile in se odločile za usodni korak nesodelovanja pri evropski obnovi, ki jih izključuje od koristi Evropskega obnovitvenega načrta.

Ameriški kongres je po daljšem preudarku in debatah sprejel »zakon o gospodarskem sodelovanju 1948«. Na podlagi tega zakona je bil ustanovljen poseben gospodarski oddelek pri ameriški vladi pod imenom E.C.A. (Uprava gospodarskega sodelovanja). Ta oddelek se izključno bavi z vsemi vprašanji Evropskega obnovitvenega načrta in ni podrejen nobenemu ministru, temveč direktno predsedniku Združenih ameriških držav.

Čim je ameriški kongres sprejel gornji zakon, je ameriška vlada začela dovoljevati kredite za Evropski obnovitveni načrt. Vse države, ki so članice O.E.E.C. (organizacije evropskega gospodarskega sodelovanja) so sklenile ali sklepajo z Združenimi državami dvostranske gospodarske pogodbe, kot jih predvideva zakon o gospodarskem sodelovanju. Vse te pogodbe vsebujejo osnovno načelo Evropskega obnovitvenega načrta o samopomoči in o vzajemni pomoči vseh članic.

Na ponovnem sestanku držav članic Evropskega obnovitvenega načrta v Parizu so se predstavniki teh držav sporazumeli, kako naj razdelijo svote, ki jih je ameriška vlada določila za prvo poslovno leto Evropskega obnovitvenega načrta. Ta sporazum, ki so ga dosegle evropske države v začetku septembra 1948. so Američani toplo pozdravili. Znano je namreč, da je ameriška vlada izrazila željo, naj Evropejci sami določijo, koliko naj prejmejo posamezne države in organizacija evropskega gospodarskega sodelovanja je izdelala sledečo razpredelnico, ki določa razdelitev direktnih dolarskih nakazil:

Velika Britanija	1.263 mil. dol.
Francija	989 « «
Italija	601 « «
Nizozemska (z N. Indijo)	496 « «
Angl. ameriška področja Nemčije	414 « «
Belgija-Luksemburg (carin. un.)	250 « «
Avstrija	217 « «
Grčija	146 « «
Danska	110 « «
Franc. področje v Nemčiji	100 « «
Norveška	84 « «
Irska	79 « «

Turčija	50 « «
Švedska	47 « «
Svobodno trž. oz. Islandija	18 « «
Islandija	11 « «
Skupno	4.875 « «

Iz te razpredelnice vidimo, da bo Trst prejel v prvem letu Evropskega obnovitvenega načrta 18 milijonov dolarjev in Zav. voj. uprava STO-ja je že izdelala načrt, kako naj uporabijo prva nakazila iz te svote. V svojem uradnem proglasu z dne 11. sept. t.l. je ZVU poudarila, da je za Trst največje važnosti poživitev gospodarske delavnosti, ki naj omogoči tržaškemu gospodarstvu izvažati svoje proizvode v zamejno za potrebe čimveč prebivalstva STO in tržaške trgovine ter za surovine, ki so potrebne tržaški industriji. Zaradi tega načrt ZVU predvideva

- a) čim popolnejše izkoriščanje proizvodnih možnosti STO;
- b) moderniziranje industrije, ki dela za svetovni trg;
- c) pospeševanje izgraditve novih industrij, ki bodo v stanju preskrbeti delo večjemu številu delavstva in povečati tržaški izvoz.

Zavezniška vojaška uprava STO je v minulih mesecih uredila vse potrebno, da zagotovi STO-ju potrebna denarna sredstva in potrebni industrijski material. Denarna sredstva bo ZVU uporabila

- 1.) za pospeševanje investicij privatnih industrijskih obratov,
- 2.) za obnovo trgovinske mornarice,
- 3.) za javna dela, ki naj bodo take narave, da bodo povečala proizvodnost tržaškega gospodarstva.

ZVU sporoča v svojem proglasu z dne 11. sept. 1948., da je bilo odobrenih v svrhu pospeševanja investicij v tržaških industrijskih podjetjih 2.500 milijonov lir. Za obnovo trgovinske mornarice je določenih v prvem letu Evropskega obnovitvenega načrta 3.100 milijonov lir. Računajo, da bo našlo pri delih za obnovo trgovinske mornarice zaposlitev približno 4.000 novih delavcev. Za javna dela pa namerava ZVU izdati 2.300 milijonov lir, ki jih bodo porabili predvsem za obnovo tržaških pristanišč.

Razen vsega tega, kar smo našli, pa namerava ZVU omogočiti dajanje kreditov za pospeševanje gospodarske delavnosti manjših industrijskih podjetij in obrtnikov.

Kot vidimo, bo imelo tržaško področje od vseh teh ukrepov izdatno gospodarsko korist.

Za goriško področje nam manjkajo podatki, ker spada to področje v sistem italijanskega gospodarstva in italijanskega dela Evropskega obnovitvenega načrta. Nedvomno pa bo tudi goriško področje in s tem naše tamno ljudstvo imelo nemale koristi od velikega dela evropske obnove. Isto velja za koroške Slovence, ki bodo sodeležni poživitev avstrijskega gospodarstva, za kar je nakazanih v okviru Evropskega obnovitvenega načrta v prvem poslovnem letu 217 milijonov dolarjev.

»Rodil se je blizu Trsta pred kakimi 50. leti. 1922. jo je mahnil v Moskvo na triletni študij. 1926. se je kot Emilio Sormenti prikazal v Združenih državah, 1927. pa je pobegnil od onod, da bi se izognil izgonu. Čez deset let je nastopil v španski državljanski vojni kot Carlos Contreras, politični komisar 5. rdečega polka. Po Španiji se je uselil v Mehiko. Tista leta v Mehiki je bil njegov najhujši sovražnik Carlo Tresca, neustrašen nasprotnik tiranije, italijanski anarho-socialist in begunec. Njegov list »Il Martello« je Vidalija javno obdolžil več terorističnih dejanj. 11. januarja 1943. je Tresca nekdo ustrelil, ko je stopil iz svojega newyorškega skrivališča na cesto. Dva dni prej je Tresca dejal prijatelju: »Vidali je v mestu. Voham smrt.« Nauk: treba je biti možak kakor Vidali, če hoče postati kominternistični glavar!

Simbol

Med donavsko konferenco v Beogradu so časnikarski fotografi »pritisnili« sovjetskega zastopnika Višinskega v razgovoru s Titovim trobentačem Beblerjem. Ko so slike v svetu objavili kot dokaz »opetnega prijateljstva med Titom in Stalinom, so pozorni opazovalci ugotovili, da rdeča diplomatija stoji pod klopom malo oblečene ženske, ki si sramežljivo zakriva obraz in se obrača v stran.

Kip je delo hrvaškega umetnika Frana Kršiniča, ki je svoji umetnini dal ime »Resnica se obrača od zla«.

Za enotno fronto protikomunističnih beguncev

Bivši madžarski ministrski predsednik Nagy je dopotoval v turško prestolnico Ankaro. Imel je tiskovno konferenco, na kateri je dejal:

»Politični razvoj gre zelo hitro naprej, tako da niti ne moremo spremljati vseh dogodkov. Ameriško javno mnenje je prepričano, da komunistična politika vodi do spopada med narodi. Svet je razdeljen na dva dela, v demokracijo in komunizem. So ljudstva, ki hrepentijo po demokraciji, a ne morejo povedati svoje volje, ker trpijo pod totalitaristično diktaturo.

»Potrebno je, da se vsi begunci na svetu združijo v enotno fronto, da bodo kos položaju. Prav zaradi te potrebe so se madžarski begunci že združili v zvezo ljudi, ki ne pripadajo niti skrajni levici niti skrajni desnici.«

Nagy je zaključil, da se bo vrnil v Združene države, kjer bo nadaljeval svoj boj proti komunizmu.

ČRNO na BELEM

Zastave in kruh

Za prvo obletnico ustanovitve Svobodnega tržaškega ozemlja je italijanski tisk v Trstu vabil prebivalstvo, naj v znamenje žalosti in protesta izobesi črno zastave. Skrben opazovalec je 15. septembra v Trstu te zastave skoraj na prste seštel.

Pa ne da bi bila ta presenetljiva ohladitev navdušenja za združenje z Italijo kaj v zvezi s posredstvom kruha ter racionaliziranih živil, kar predstavlja prvi opljilni blagoslov postopnega odpravljanja tržaške gospodarske in politične samostojnosti?

Kakšno razočaranje za tiste, ki mislijo, da ljudje, tudi v Trstu, žive najprej od zastav, ne od kruha!

Mati ali mačeha?

»Giornale di Trieste« piše o sprejemu iredentističnega zastopstva, ki je šlo za 15. september v Rim, takole:

»Občinsko zastavo je vila ploha... Nekdo, ki je prisostvoval prihodu zastopstva vseh tržaških in istrskih organizacij, je dejal polglasno: »Trst je prišel!« In iz male skupine navzočih se je vzdignilo živahno ploskanje...«

Torej tudi v Rimu nič zastav, nič godb, nič oceanjskih množic, nič solza, nič objemanja. Ko da bi tržaške »sirote« sprejemala mačeha, ne mati...

Kdo je mar?

O Viktorju Vidaliju, poglavarju tržaškega kominformizma, pritožuje ameriški tednik »Time« tale kratki življenjepis:

MULTIPLA SLOV. ŠOLSKE KNJIGE KULTURNI

Ko je ZVU jeseni 1945. leta ustanovila v Trstu, v Gorici in v drugih krajih bivše cone A slovenske osnovne in srednje šole, se je njih učno osebje znašlo praznih rok pred učenci: ni bilo šolskih knjig. Treba je bilo pisati na tablo, narekovati, izdajati za silna skripta. Treba je bilo mnogo potrpeti, saj velika večina učencev ni imela nobene slovenske šolske podlage; po dveh desetletjih fašističnega zatiranja je tudi imeti ni mogla.

Šolska oblast je spoznala, da bo za slovenski učni načrt v coni A treba učne knjige napisati. Pisati pa jih je moglo samo učiteljsko telo šol. Stvar ni bila lahka, ker v Trstu in Gorici ni nobene moderne slovenske knjižnice. Sestavljalci učnih knjig so bili navezani na zelo skromne vire. Ker je v tistih časih sodelovanje z ZVU veljalo pri slovenskih pol-

tičnih predstavnikih (OF) skoraj za izdajstvo nad narodom, ti sestavljalci niso mogli računati na nobeno pomoč. Računali so lahko le na napade. Kljub vsemu temu so knjige začele izhajati druga za drugo. Danes — po treh šolskih letih — jih je v rabi že dva in dvajset. Napisane so bile v kratkem času, ker so jih terjale potrebe, zato v njih ni vse na višku. Mnoge med njimi so izšle brez imen sestavjalcev. Oglejmo si te knjige nekoliko podrobneje in s pravičnim očesom sodnika!

- 1) Čitanka za slovenske nižje srednje in strokovne šole. Sestavil Vilko Čekuta. Natisnjana v januarju 1947 na 320 straneh.
- Knjiga je razdeljena na tri dele — za tri šolska leta. Vsebuje sestavke z najrazličnejših področij. Razmeroma preveč je lirskih pes-

smi, in nekatere med njimi so za mlade ljudi pretežke. Nastala je v času, ko še ni bilo drugih praktičnih knjig (zlasti za strokovne šole), zato obsega več sestavkov zgodovinskega, zemljepisnega, gospodarskega in tehničnega značaja. Danes so za to že posebne knjige; ta berila torej niso več potrebna in jih bo v novi izdaji treba izpustiti. Knjiga je nastala v naglici in se ji to pozna. Pogrešamo razlago manj znanih besed, ki je za tukajšnje razmere nujna, ker imajo dijaki premajhen besedni zaklad. — Kolikor vemo, pripravljajo dr. A. Kacin, Martin Jevnikar, Mira Blažina in Valerija Glavič tri nove čitanke za vsak razred posebej. Knjige bodo izšle že za prihodnje šol. leto in bodo berila v njih opremljena z obširno jezikovno in slogovno razlago.)

- 2) Slovenska čitanka za višje srednje šole. I. del. Sestavil Martin Jevnikar. Natisnjana v maju 1947 na 334 straneh.
- Knjiga ustreza programu slovenskega jezika za I. in II. razred višjih srednjih šol (višje realne gimnazije, trgovske akademije in učiteljske). Ta program obsega poetiko: nauk o leposlovnih vr-

stah — epskih, lirskih in dramatskih — in o poučnih slovstvenih oblikah. Sestavki v I. delu (epika in lirika) so dobro izbrani. Govorec o epu in romanu se avtor dotakne tudi največjih tovrstnih stvaritev v svetovni literaturi; a ob novi izdaji knjige bo treba ta pregled izpopolniti. O lirski pesmi in o lirskih vrstah bi se dalo govoriti preprosteje. Dobro bi bilo dodati pregled svetovne lirike. — V II. delu imamo dramatično in poučno prozo. Teorija o drami je prav dobra, vendar nekoliko preobširna. Žal pa je v nji premalo o filmu in o lutkovni igri; manjka oznaka radijske igre. Pregled evropske dramatike je dober. Za razumevanje književnih vrst v vezani besedi je knjigi dodanih nekaj strani o meroslovnju, tropih in figurah.

- 3) Slovenska čitanka za višje srednje šole. II. del. Sestavil Vinko Beličič. Natisnjana v juniju 1947 na 448 straneh.
- Med vsemi doslej izdanimi učnimi knjigami je ta najboljše. Rabiljo jo trije razredi višje srednje šole. Prinaša zglede iz slovenskega slovstva od njegovih začetkov do današnjih dni: je to-

rej slovstvena čitanka. Sestavljalec je hotel podati zaokroženo duhovno podobo naših besednih tvorcev, pesnikov, pisateljev. To je pri pesnikih laže storiti nego pri pisateljih. Pri pripovednikih si je pomagal tako, da je njih najznačilnejša dela na manj pomembnih mestih podajal v povzetkih — a vedno tako, da učence lahko dobi celotno podobo spisa. Ta postopek je uspel pri Levstiku, Jurčiču, Stritarju, Kersniku (morda bi bilo pri njem boljje izbrati »Očetov greh« namesto »Jare gospe«) in pri Bevku. Slabše pa se je krčenje v povzetke obneslo pri Cankarju: »Martin Kačur« bi bil moral iziti v celoti, četuli bi knjiga narasla še za dvajset strani. Izbor iz Askercer in Župančiča bi bil lahko obširnejši. In — ali Valjavec ni mogel izostatiti? Knjiga ima sicer veliko opomb, pa jih je še premalo.

- 4) Zgodovina slovenskega slovstva za višje razrede srednjih šol. Napisal Vinko Beličič, Martin Jevnikar in Lojze Gerzinič. Natisnjana v maju 1946 na 238 straneh.
- Ta knjiga je prva izšla za srednje šole. V polnih dveh letih šol-

OB ROBU

Odgovor gosp. Fr. Bevku

V zvezi z kazensko razpravo, ki se je imela vršiti pred beneškim prizivnim sodiščem proti uredniku »Soče« »tovarišu« Damiru Feiglu 15. t. m. v znani zadevi, o kateri je na ovadbo in tožbo dr. Sfiligoja, že razpravljalo goriško okrožno sodišče in urednika obsodilo, je g. Franče Bevk čutil potrebo izliti nekaj strupa in laži na račun »Slovenske demokratske zveze«. V komunistični »Ljudski pravici« od 8. t. m. je priobčil članek z naslovom »V obrambo resnice in svobode tiska«, v katerem trdi, da je urednika »Soče« zadela kazen, »ker je v svojem listu pisal resnico o znanem procesu v Ljubljani«. In nadaljuje, da je »Demokracija« v dneh najhujšega boja za priključitev na najpoglejši način klevetala našo skupno domovino. Nato pa: »Ker je tujim imperialistom najbolj križala račune prav enotnost našega ljudstva, je ta peščica odpadnikov na željo in z blagoslovom svojih gospodarjev ustanovila »Slovensko demokratsko zvezo«. S tem bi bila rada pokazala svetu, da primorsko ljudstvo ni enodušno, v stoletnem stremljenju in je hotela našim naporom za svobodo zasadi ti nož v hrbet«. In tako dalje!

Kdor pozna pisatelja Bevka in njegova literarna dela, kdor je občudoval narodni duh, ki preveva dela do gotove dobe, zaprepaščen strmi, ko čita komunistično prozo »tovariša« Fanceta Bevka. Obrekovanje je postalo zanj resnica. Izdajstvo nad slovenskim narodom, ki so ga v Parizu zagrešili komunistični diplomati s pomočjo sopotnikov bi »tovariš« Bevk hotel sedaj naprtiti »Slovenski demokratski zvezi«. On piše, upamo samo po naročilu partije, tjavdan in pri tem niti ne pomisli, da se udarja s kladvom po glavi, saj »Slovenske demokratske zveze« še ni bilo, ko so v Parizu izglasovali vse točke mirovne pogodbe; in »Demokracije« tudi še ni bilo, ko je Titov jugoslovanski zunanji minister podpisal mirovno pogodbo v Parizu. Mirovna pogodba je bila izglasovana koncem 1946. leta, »Slovenska demokratska zveza« pa se je ustanovila na Goriškem šele 18. januarja 1947, in v Trstu še pozneje. Mirovno pogodbo so

ske rabe so se pokazale nje svetle in senčne strani. Po naših slovstvenih zgodovinarjih Grafenauerju, Prijateljju in Kidriču uvedena delitev v razne dobe se je v nji ohranila, ker je dobro utemeljena. Knjiga je pregledna, zgoščena, brez pomembnejših posebnosti. V nji je morda še preveč podatkov, zlasti pa je preveč imen, v katerih se učenci radi izgubljajo. Danes imamo Slovenci že bogato slovstveno preteklost. Zato nam ni treba povzdigovati majhne ljudi — ljudi, ki so jih samo čas in okoliščine privedle k pisanju in ki niso mogli dati našemu slovstvu nič pomembnejšega. Nova izdaja bi morala iziti temeljito pregledana. Velikim besednim tvorcem bi morala posvetiti večjo pažnjo in več prostora, majhne ali neznatne pisce pa izpustiti. In še nekaj: v ozadju naše literarne delavnosti bi morala biti še močneje prikazana Evropa in njena kultura. Tako bi učence lahko videl, kako smo Slovenci rasli v evropski duhovni skupnosti, kako smo iz raznih vzrokov v njih zaostajali, jo dohitevali in celo prehitevali.

(Nadaljevanje)

v Parizu podpisali 10. februarja 1947. »Demokracija« pa je izšla prvokrat šele 25. aprila 1947.

Tako »tovariš« France Bekv. *Forsifan et olim haec meminisse iuvabit.* Nekaj zgodovine ne škoduje, da si ne bo kdo lajšal vesti s klevetami in obrekovanjem na račun »Slovenske demokratske zveze«. Ali se »tovariš« Bekv ne spominja, kako je dirjal po Soški dolini v januarju 1947 in prosil naše zbegano in terorizirano ljudstvo, naj nikamor ne beži in obljubljal, da bodo strogo kaznovani vsi funkcionarji, ki so to zakrivali.

Naj bi se »tovariš« Bekv raje zopet vrnil k slovenskemu narodu in mu podaril še kaj lepega, da ne bo treba reči o njem, da je izgubljen sin. Saj si ne upa z nobenim poštenim slovenskim delom več na dan, odkar je začel v rdečo družino. In če bi v takem položaju tudi res kaj napisal, ojoj, kakšen skok iz svobodnega v naročeno pisanje!

V obvestilo javnosti povelmo, da je bila razprava v Benetkah, že določena za 15. t. m., uradno prenešana na nedoločeno dan.

Eden, ki je v Titovini spregledal

Londonski »Daily Telegraph« prinaša vest, da se je spreobrnil od komunizma londonski učitelj Priest, ko se je vrnil z obiska v Jugoslaviji.

Priest je delal v Jugoslaviji na novi cesti »enotnosti in bratstva«, Zagreb - Beograd v britanski delovni brigadi. Po tem, kar je videl v Jugoslaviji, je takoj po vrnitvi domov izstopil iz komunistične partije.

Priest je zlasti ostro ožigalsal korupcijo jugoslovanskega režima ter volunostvo partije med člani delovnih brigad. O svojih vtisih je izjavil:

»Pred odhodom iz Velike Britanije so nam organizatorji delovne brigade zagotavljali, da bodo vsi naši izdatki v Jugoslaviji plačani iz delom, ki ga bomo tamkaj opravili. To je bilo prvo izmed mnogih razočaranj, ki smo jih doživeli med pet tedenskim bivanjem v Jugoslaviji.

»Vsa hrana, ki smo jo prejeli prvi teden, je obstojala iz črnega kruha in melon. Za maščobo smo dobili nekaj masti ter malo margarine, ki nam jo je dalo britansko veleposlanstvo. Bil je večni boj za živila, ki so bila tako nezadostna in tako slaba, da smo našemu delovnemu taborišču dali ime zloglasnega koncentracijskega taborišča — Belsen.

»Britanska delovna brigada je morala zamenjati od doma prinesene funte šterlinge v dinarje, da si je mogla kupiti nekaj hrane. Ko so pošli funti, so morali nekateri začeti prodajati kose obleke in si kupovati živež. Tako so jugoslovanski komunisti dobili od naše brigade ne samo delo, ampak še lepo količino funtov šterlingov.

»Položaj v delovnem taborišču je bil obupen. Vseh sto članov brigade so strpali v eno samo barako. Moški del barake je bil ločen od ženskega le z zaveso, ki jo je predstajljala razcapana odeja.

»Povsod pa je mrgolelo komunističnih hierarhov.

»Ko sem prišel v Trst, se mi je zdelo, ko da sem se otresel strašne mōre. Trpim sicer še zaradi posledic svoje politične pijanosti, vendar sem sklenil, da takoj preigram vse zveze s komunizmom, če hočem ozdraviti.

Vesti s Tržaškega

Umesten protest in predlog

Slov. dem. zveza za STO je naslovila na generala Rđdelyja Gaietherja, generalnega ravnatelja za civilne posle naslednjo spomenico:

Slovenska demokratska zveza za Svobodno tržaško ozemlje, ki brez dvoma tolmači čustva vsega slovenskega, hrvatskega in srbskega nekomunističnega prebivalstva, ki živi na tem ozemlju in tvori eno tretjino njegovega prebivalstva, ima za svojo dolžnost, da opozori Zavezniško vojaško upravo na naslednja dejstva:

1.) Kakor izhaja iz poročil časopisja v Republikli Italiji, iz poročil tržaškega časopisja in končno iz mednarodnega tiska, se je dne 15. septembra 1948 zadržala v Rimu skupina približno 500 tržaških namesčencev italijanske narodnosti, da bi raznim italijanskim uradnim oblastem, med drugim tudi Njg. Eksc. ministrskemu predsedniku De Gasperiju, izrazila vdanost Italiji ter svojo voljo, da bi bilo Svobodno tržaško ozemlje, ustvarjeno s pariško mirovno pogodbo, znova priključeno k republikli Italiji.

2) Med najvplivnejšimi člani omenjene skupine so bili: tržaški župan odv. Michele Miani, predsednik področja prof. Palutan in člani občinskega ter področnega sveta, tedaj funkcionarji Svobodnega tržaškega ozemlja, ki imajo uradni položaj in jih je imenovala tukajšnja Zavezniška vojaška uprava.

3) Zadržanje teh uradnih osebnosti, ki so zahtevali ukinitve Svobodnega tržaškega ozemlja, v kričeem nasprotju z dolžnostmi, ki izhajajo iz položajev, ki jih zavzemajo v upravi tega Svob. ozemlja ter je neskladno z zaupanjem, ki jim ga je poverila Zavezniška vojaška uprava, kateri je poverjena skrb za STO.

4) Z uradnih položajev, na katere jih je imenovala tukajšnja ZVU, izvajajo na tem ozemlju važno upravno, zakonodajno in izvršno oblast. Zaradi tega se ne smejo oni v svojih političnih manifestacijah obračati na tuje države, da naj te uničijo neodvisnost in celotnost Svobodnega tržaškega ozemlja, na katerem ravno oni zavzemajo visoka uradniška mesta.

5) Vse slovensko prebivalstvo obsoja politično zadržanje teh uradnih osebnosti, ker je nezdržljivo z njih uradnimi položaji, ki jih zavzemajo v upravi Svobodnega tržaškega ozemlja.

Vsled tega smatramo za potrebno, da pozovemo Zavezniško vojaško upravo, da preuči vprašanje in da vidi, ali se ne bi imeli v tem primeru zamenjati omenjeni visoki funkcionarji z drugimi, ki, četudi Tržačani italijanske narodnosti, bi znali vsaj formalno prilagoditi svoje zadržanje dejstvu, da obstoja Tržaško svobodno ozemlje in to vsaj dokler imajo pri njem tako visoke službe.

Slovenska demokratska zveza bo Vaši Ekselenci hvaležna za pismeni odgovor na ta predlog.

Z izrazi odličnega spoštovanja Slov. dem. zveza za STO
dr. Fr. Vesel, dr. Josip Agneletto
tajnik predsednik

Najboljši odgovor proti klevetam in lažem o slovenskem šolstvu v Trstu dajo slovenski starši z vpisom vseh svojih otrok v slovenske šole!

»Primorski dnevnik« zopet obsojen

Vsi se še spominjate, kako se je komunistično časopisje ob Bitenčevem procesu v Ljubljani zagnalo proti vsem našim ljudem, ki so s svojim delom med narodom križali komunistične račune. Tako je bil po krivem napaden tudi mavhinski župnik g. Mirko Filej.

»Primorski dnevnik« je g. Fileja nekolikokrat napadel, najtežje pa v članku »Vohunška agentura« od 17. aprila 1948. Dne 30. aprila je župnik Filej pozval omenjeni list, da objavi poslani popravek in s tem vsaj deloma popravi krivico, ki jo je storil z objavo neresničnih vesti. Pismo žup. Fileja se je končalo tako: »Ako bi se pa njegova pojasnila ne upali objaviti, bil bi, žalibog, primoran spravit zadevo pred sodnijo, da se tam pomenimo, če že ne dovolite za to prostora v vašem listu, kjer ste me napadli.« Na to pismo »Prim. dn.« sploh ni odgovoril. Dne 22. septembra je bila zato razprava pred tržaškim tribunalom, kjer je bil odgovorni urednik »Prim. dn.« Stanislav Renko obdolžen radi klevet potom tiska, ker je po krivem trdil, da spada tudi mavhinski župnik med one špijone, ki se vrinjajo v razna komunistična društva, da tam vohunijo in rovarijo proti komunističnim oblastnikom, ter da je bil v ozkih stikih z obtoženci na ljubljanskem procesu in da jim je organiziral prehode čez mejo. Žup. Filej je dovolil obtožencu, da dokáže resničnost svojih klevet.

Obtoženc je res nastopil; dokaz resnice je pa pri tem prav klaverno pogorel. Za prvi napad mu ni tribunal dokazal sploh dovolil, ker ni šlo za določeno dejstvo. Resničnosti druge klevete je pa mislil obtoženc v svoji naivnosti dokazati s tem, da je predložil sodišču prepise zapisnikov ljubljanskega procesa o izpovedih Bitenca in Sirka. Ne glede na to, da je Sirk zanikal, kar je izpovedal Bitenc o prehodih čez mejo, ne glede na metode, ki jih OZNA uporablja proti političnim obtožencem, posebno onim, ki so kandidati za smrtno obsodbe, ter ne glede na to, da se je hotelo ravno v Bitenčevem procesu moralno udariti po vseh znanih antikomunistih Goriške in Tržaškega svobodnega ozemlja, da se jih pred ljudstvom očrni in onemogoči, ne moremo razumeti, kako naj bi se bila mogla dokazati resničnost klevete nasproti žup. Fileju z go. lo izjavo enega obtoženca na inozemskem ljubljanskem procesu. Zato je obtoženi Renko s svojim dokazom resnice slavno propadel in sodišče ga je obsodilo radi krivega klevetanja na 60.000 lir globe, na plačilo odškodnine in odvetniških stroškov. Župnika Fileja je zastopal odv. dr. Agneletto, obtoženega Renka odv. dr. Kukanja.

Vesti z Goriškega

POZIV STARŠEM

Ravnateljstvo slovenskih srednjih šol v Gorici opozarja vse starše srednješolskih dijakov, da morajo svoje otroke vpisati v šolo najkasneje do konca tega meseca, ker se naknadno ne bo več vpisovalo. Tudi tisti dijaki, ki so že posečali srednjo šolo in so preteklo leto dovršili z uspehom, morajo svoj vpis za novo šolsko leto prijaviti do tega časa. Obenem priporoča vsem, naj ne čakajo do zadnjega dne, da ne bo tajništvo preobloženo z delom.

Slovenske otroke in dijake v slovenske šole

Pritisk italijanskega časopisja in njegovo krivično zaganjanje v slovenski živeli, nestrpnost raznih prenapetcev in skrb za kruh so dejstva, ki močno vplivajo na nekateri starše, ko gre za vpis otrok in dijakov v šole. Krivdo za to nosi predvsem vlada, ker noče dati Slovincem obljubljene avtonomije in ne objavi tistih zakonov, ki jih ustava sama določa. S tem podpira Sovinistični italijanski pritisk in zastopljajnje Slovincem na raznih župan-

Radio Trst II

(na valovni dolžini 203,6 metra ali 1474 Kc na sekundo)

Dnevne oddaje od 7.30 do 8.00; 11.30 do 14.30; od 17.30 do 24.00
Ob nedeljah: od 7.30 do 8.30; od 9.30 do 14.30; od 16.30 do 24.00.
Poročila: ob 7.45, 12.45, 14.00 (izvzemši nedeljo), ob 19.45, 23.45.
Dnevni pregled tiska: dnevno ob 14.15.

Nedelja, 26.9.1948: 9.30 Kmetijska ura. — 10.00 Maša s pridigo. — 11.45 Nedeljska glasba. — 13.00 Glasba po željah. — 17.00 To, kar vsakdo rad posluša. — 19.15 Arije in ducti iz oper. — 20.30 Filmski trak. — 21.00 Vesela ura: Skeči.

Ponedeljek, 27.9.: 12.10 Skladbe slovenskih skladateljev. — 13.30 Koncert znanih virtuozov. — 18.00 Naša povest. — 18.15 Schumann: Sonata za violino in klavir. — 19.00 Zdravniški vedež: O zdravljenju raka s H. 20.10 Pevski koncert tenorista Dušana Pertota. — 20.30 Sprehodi po našem podeželju. — 20.45 Opera »Faust« z Gounod.

Torek, 28.9.: 13.30 Iz francoskih oper. — 18.00 Čajkovskij: Koncert za violino in orkester. — 19.00 Človek in priroda. — 20.00 St. Jakovski pevski zbor: dirigira Svara. — 20.30 Moja zemlja. — 21.00 Pester večer. — 22.00 Beethoven: Sinfonija št. 6.

Sreda, 29.9.: 13.00 Glasba po željah. — 18.00 Mamica pripoveduje. — 18.15 Dvorak: Trio Dumky. — 19.00 Zena in njeji svet. — 20.00 Koncert pianistke Mirce Sancinove. — 20.30 Z domače knjižne police. — 21.00 Vzori mladini: Slovenski časni karji s H. del. — 21.30 »Fantje s Krasa«. — 21.45 Sinfonična glasba.

Četrtek, 30.9.: 13.20 Mozartove in Beethovne klavirske skladbe. 18.00 Komorna glasba. — 19.00 Slovenščina za Slovence. — 19.15 Vrabčev komorni zbor. — 20.30 Dekliški kotiček. — 21.00 Radijski oder.

Petek, 1.10.: 13.00 Glasba po željah. — 13.40 Dvorak: Slovanski plesi. — 18.00 Naša povest. — 18.15 Vaški kvintet. — 20.30 Tržaški kulturni razgledi. — 21.00 Mojstri besede. — 22.00 Sinfonični koncert.

Sobota, 2.10.: 12.00 Ljudje in nazori. — 18.30 Violinski virtuozi. — 19.00 Oddaja za najmlajše: O kralju, ki je imel pet sinov. — 20.10 Narodne pesmi, pojeta Stane Raztresen in Slavica Batistuta. — 21.00 Sobotni večer: Veselo omizje.

Smrt ugledne gospe

V noči na torek 21. t. m. je umrla v Gorici gospa Emma Rosarsar, vdova Hugues, mati bivšega goriškega predsednika pod ZVU g. dr. Guida Huguesa. Pokojnica je bila stara 90 let. Gospodu dr. Huguesu, ki je lani izgubil sina visokošolca, in njegovi težko prizadeti družini izrekamo iskreno sožalje.

„Ni mogel gledati krivic...“

Poveljnik jugoslovanskih obmejnih straž na bloku v Steverjanu je z vsjo opremo pribežal v Italijo. Izjavil je, da ni mogel več prenašati krivic, ki jih Titov režim nalaga narodu.

Zahtevamo slovenske šole v Ločniku

Kakor vse kaže niti letos ne bodo odprli slovenske osnovne šole v Ločniku. Prejšnja leta so se izgovarjali, da ni prostora. Sedaj, ko je prostorov dovolj, pa molčijo in ne dajo nobenega odgovora na naše zahteve in pritožbe. Pri tej priliki moramo omeniti, da se je leta 1945. pod ZVU prijavilo šestdeset učencev za slovensko šolo. Čas je, da se pristojne oblasti odločijo in odprejo slovensko šolo v Ločniku. Dovolj nam je samih izgovorov in obljub. Lani so v Pevmi odprli šolo za same štiri italijanske učence, Slovence v Ločniku pa bi radi raznarodili. Mar mislijo, da smo Slovenci le predmet izkoriščevanja? To ni več demokracija, ampak sramotno nasilje nad slovenskim narodom, ki je trpel in krvavel za svoje pravice. Odločno zahtevamo, da se napravi konec takemu zavlačevanju, in ne bomo nehali, dokler ne pridemo do naših pravic. Vemo, da se v Ločniku protiv odprtju slovenskih šol prav tako oseba, ki bi morala najbolj spoštovati krščanske zapovedi, toda če šol ne bo, se bomo znali pritožiti tudi na Vatikan.

Krminci pred obtožnim sodiščem

V torek 21. t. m. je bilo na goriškem tribunalu zelo razgibano. Vršila se je namreč razprava proti 25. komunistom iz Krmina, ki so bili obtoženi, da so po atentatu na Togliattija priredili nedovoljeno protestno manifestacijo, pri kateri je prišlo, kot pravi obtožnica, do izgredov in nasilstev. Med razgrajajo so bile tudi ženske. Vsi obtoženci so izjavili, da so nedolžni. Sodišče pa ni bilo tega mnenja in je vsakemu izmed petindvajsetorice prisodilo najmanj po en mesec zapora.

Po čem je sladkor

Kakor sporoča »Seprale« je v goriški pokrajini določena cena za sladkor v prahu 300 lir kg, za kristalizirani sladkor pa 290 lir kg.

Tajno izseljevanje v Jugoslavijo

Mnogo italijanskih delavcev se skuša skrivaj pretihotapiti v Jugoslavijo. Med njimi je mnogo brezposelnih, ki jih sili k temu koraku želja po kruhu in zaslužku, drugi pa nasledajo brezvestni komunistični propagandi, ki slika titovino kot čelavski raj. Obmejne sodnije in obmejna policija imajo dan za dnem mnogo poslov s temi iz in pretihotapljenici. V zadnjem času se je policija vneto trudila, da bi izsledila zaplečnike tega nezakonitega delovanja. Po poročilih časopisja ji je ta namera uspela in je bilo aretiranih večje število oseb, ki so pri tem tihotapljenju ljudi pomagale. Poleg nekaterih ljudi iz Gradiške je policija zaprla tudi gostilničarja Danila Pavletiča, delavca Ivana Kranjčiča in njegovo hčerko Romano ter Vero Primožič, vsi iz Gaberij pri Rubijah. V zadevo je zapleten tudi postajenačelnik Maregali iz Rubij.

+

Prijateljem in znancem sporočamo žalostno vest, da je v 83. letu starosti umrla danes na Dobrovem v Brdih naša draga in ljuba mama

Terezija Štiligoj roj. Štiligoj
Bridko občutimo izgubo naše dobre mame, zato jo priporočamo v molitev vsem dobrim srcem.
Bog ji daj večni mir in pokoj za vse dobre, ki jih je v njenem življenju storila.

Viljem, Alfred, Virgilij, dr. Avgust sinovi; Teodorica Zalatel, Dorica Perin, Zora Valentič sinahe; Danila, Stojko, Bogdan, Savo in Majda vnuki. Hčere Dora, Miči in družina, Draga in družina ter Romana so v Jugoslaviji.

Krmin, Štandrež ob Idriji, Gorica, 24. septembra 1948.

Števerjan

Za nedeljo 5. t. m. je bilo napovedano svečano odkritje spomenika padlim borcem v zadnji vojni. Po stari navadi so hoteli komunisti izrabiti tudi to priliko za svoje manifestacije in so predložili razne zahteve, ki pa niso bile sprejete. Zato so sklenili, da se udrženje partizanov ne udeležijo slovenski. Poleg tega pa smo Števerjanci v nedeljo ob priliki te svečanosti ugotovili, da v Steverjanu ni več »tovarišev«. Vse je šlo po vodi, kar je bilo rdečega in je popoln rdeče fronte res popoln. Komunistom so padli borci »dragi« le, dokler jim služijo za njihove politične spekulacije, sicer jim je njihov spomin in bolest ostalih sorodnikov, vdov, bratov, sester in staršev deveta brigada. Vsi »tovarišji« pa so zvesti Titu vemu režimu le, dokler je ta režim... onstran železne zaves; čim se bliža in se govori, da se vrne tudi v Steverjan, že začnejo gledati debelo in postajati nejevoljni. »Demokratska fronta Slovincem« bežezi s števerjansko proslavo en uspeh več... pa bo vseeno trdila, da je edina predstavnic slovenske manjšine v Italiji.

Žganjekuha

Katoliško udruženje delavcev in krščanski delavski sindikat v Gorici sta poverila poslancu g. Baresiju nalogo, da doseže od vlade dovoljenje, da bi kmctie iz goriške pokrajine smeli kuhati žganje za domačo potrebo, kakor je to bilo v navadi že več stoletji. Ker je predlog umesten tudi za našega kmeta, ga podpiramo in upamo, da bo rodil uspeh.

Nasilnik

Števerjanski karabinerji so zaprli 39 letnega domačina Franca Cigliča, ker je v ponedeljek 20. t. m. napadel 27 letnega sovaščana Alojza Korena in ga hotel z nočem zabosti. Gre za politično mržnjo: Ciglič je komunist, Koren pa ne.

Darovi za Uršičev tisk. sklad

Zaveden Slovenec iz Mestre 500; nabrali števerjanski fantje o priliki romanja 500.— lir.
Iskrena hvala!

Ortopedik
NICOLA BECCHI
TORINO - VIA REGGIO 8
specialist za odstranitve

K I L E

(brez operacije)

objavlja novo priznanje:

Spoštovani g. N. BECCHI

V svojo dolžnost si štejem, da Vam sporočim svoje zadovoljstvo za posebno, od Vas mi preskrbljeno napravo, s katero sem v par mesecih ozdravil, česar v več letih nisem mogel doseči.

Prisrčno se Vam zahvaljujem
ZANATELLO ROMANO
Montecchia di Crosara (Verona)

Ortopedik sprejema:

v Gorici: nedelja 26. septembra v hotelu »Posta« od 9. do 12. ure.

Odgovorni urednik: Janko Šimčič
Tiska tiskarna Budin v Gorici